

CHRISTOFFER URNE TIL RYGÅRD

Af *Åge Fasmer Blomberg.*

Fyn har en kæde af særprægede adelsgårde fra det 16. og 17. århundrede, monumenter, der fortæller eftertiden om adelsvældens gyldne tid. Til den gruppe af herregårdsbygninger, vi for enhver pris vil bevare, hører Rygård. Det er en mærkelig gammel herreborg, hvis historie kan følges tilbage til Erik Menveds tid, til c. 1300. Kort efter kom den i den sønderjyske slægt Urnes besiddelse, og gården blev opført af rigsråden Johan Urne og stod vel nok færdig i 1530'erne.

Den blev anlagt på en holm i en lille sø og omgivet af grave, endnu har den vandbeskyttelse på de to sider. Den måtte bygges på pæle og med en solid basis af granitkvadre. Ældst er det nordlige høje hus, to og et halvt stokværk højt, men med andet stokværk udkraget og derover endnu en udkrøgning med skydehuller.

Rumindretningen i dette hus giver os den dag i dag et indtryk af, hvordan det 16. århundredes adelsgård så ud. Kældrene er store, toskibede rum med krydshvælvinger, og andet stokværk består af ét eneste rum, festsalen, smykket med kaminer og kalkmalerier.

Rygård var oprindeligt et enkelt hus som Glimmingehus i Skåne, men blev inden århundredets udgang omdannet til et firfløjet anlæg, hvoraf hvert hus har sine selvstændige gavle, og da porthuset springer frem, har gården ikke mindre end 9 kamttakkede gavle. Der er en duft af fortid over denne gård, hvad enhver har følt, der har stået inde på dens lille gårdsplads.

Blandt Rygårds mange ejere er Christoffer Urne den mærkeligste. Han var søn af gårdens bygherre Johan Urne og dennes hustru

Anne Rønnov fra Hvidkilde. Johan Urne døde i 1537, fru Anne Rønnov overlevede ham i mange år og anføres i 1572 som død; begge ægtefæller blev begravet i Langå kirke, hvor man den dag i dag kan se deres sandstensepitafium. Fru Anne havde ord for at være en rænkefuld kvinde; i 1542 blev hun sagsøgt, fordi hun svigagtigt havde søgt at franarre nogle slægtninge en arv, og i 1551 anklagede hun Mogens Gyldenstjerne for æreskrænkelse, men tabte sagen.¹⁾

Christoffer Urne synes at have arvet sin moders dårlige egenskaber. Om hans barndom og ungdom ved vi intet. Første gang, han nævnes i kilderne, er i 1546, da var han hofsinde og lå på Hald, men kom samme år med to heste i borgeleje på Hønborg ved Lille Bælt.²⁾

Nogen betydelig mand var Christoffer Urne ikke, og han ville vel have levet en fynsk landjunkers stilfærdige og ensformige liv, ivrigt optaget af godsdrift og studehandel, hvis ikke hans voldsomme og stridbare sind havde bragt ulykken over hans hoved og gjort hans navn kendt over hele landet.

Christoffer Urne var som nævnt voldsom og stridbar i al sin fremfærd, og noget lignende synes at gælde hans fætter Jørgen Urne til Hindema. Han, der var søn af Claus Urne til Hindema og Margrethe Eriksdatter Ravensberg til Ågård i Skovby herred, var ritmester i sachsisk tjeneste og stod i stor gunst hos kurfyrst Johan Friedrich, der skal have sagt, at han aldrig ville være blevet taget til fange i slaget ved Mühlberg i 1547, hvis Jørgen Urne den dag havde været hos ham; nævnte år var Jørgen Urne nemlig i Danmark for at hverve tropper til kurfyrsten, men da det stred mod det forlig, der nogle år tidligere var indgået mellem kejser Karl V og Christian III, blev Jørgen Urne arresteret. Året efter døde hans moder og blev begravet hos sin ægtefælle i Skellerup kirke.³⁾ Jørgen Urne er formentlig da vendt hjem, i hvert fald boede han i 1548 på Hindema.

De to fætre kom snart i strid med hinanden, men „gode mænd“

fik forligt dem, og der blev aftalt et møde mellem dem i Kolding tirsdagen før Bartholomei dag. Jørgen Urne kom imidlertid ikke, og Christoffer Urne sagsøgte ham da for „ord og gerning“.4) Striden fortsattes, og Jørgen Urne besluttede at tage sig selv tilrette. I harnisk „med værge“ drog han med sine svende til Rygård og skød med krudt og kugler i fætterens gård, skønt der var indgået forlig mellem dem. Christian III greb nu ind og tvang Jørgen Urne til at udstede en stræng forpligtelse, hvori han erkendte at have forset sig mod kongen ved ikke at holde fred med Christoffer Urne, ved at have lånt fremmede heste og gjort „forsamling, redet og fejdet“ imod Christoffer Urne; han lovede derfor nu, at han fra denne dag aldrig ville gøre „forsamling“ mod nogen af kgl. Majestæts undersåtter, men hvis han havde tiltale mod nogen, da ville han tiltale vedkommende ved herredsting og landsting og „ikke anderledes end med retten“.5) Jørgens Urnes forpligtelse er dateret København torsdag efter Knud konges dag, det er den 12. Juli 1548, og bekræftet af Knud Gyldenstjerne til Tim, Corfits Ulfeldt til Kogsbølle og Erik Lange til Engelsholm. Hvordan forholdet blev i den følgende tid mellem de to fætre, ved vi ikke, og allerede samme år, den 13. oktober, døde Jørgen Urne.

Christoffer Urne var på det tidspunkt gift, men hvornår han indgik ægteskab med Kirsten Pedersdatter Lykke til Nørlund, vides ikke; hun levede endnu i 1570 og var da enke. Christoffer Urne var ikke hendes første mand; tidligere havde hun været gift med Ludvig Munk til Palsgård, der var død i 1537. Christoffer Urne og Kirsten Lykke havde to børn, sønnen Johan, der nævnes i 1572 og døde ugift, og datteren Margrethe, der var født 1547 på Rygård, og som i 1582 i Odense holdt bryllup med Niels Bildt til Ravnholt. Hun døde først i Odense i 1620 og blev begravet i St. Knuds kirke. Det havde længe været Christoffer Urnes ønske at få jus patronatus til sin sognekirke Langå, der var annekssovn til Hesselager, men det trak stadig ud med opfyldelsen heraf, og da ansøgningen tilsidst blev afslået, fik Christoffer Urne det indtryk, at han på dette punkt blev

modarbejdet af sin nabo, den mægtige kansler Johan Friis til Hesselager. Et dybt nag til kansleren opfyldte efterhånden hans sind, og til sidst kom katastrofen, der skulle ødelægge hans liv. En dag i året 1549 var Christoffer Urne på Gudme herredsting, og da tinget var forbi, blev han tilbage sammen med en del andre mænd og sad bænket i et godt øllag. Efterhånden slog det stærke øl ind, og tungebåndet løsnedes; snart glemte han al forsigtighed og gav sit had til kansleren frie tøjler ved at tale ondt om denne og kongen; han beskyldte kansleren for at have forgivet hans morbroder Joakim Rønno, den sidste katolske biskop i Roskilde, der var død i fangenskab på Gotland, efter at have siddet fængslet siden reformationens indførelse. Christoffer Urne nøjedes imidlertid ikke med denne beskyldning, han udstødte voldsomme trusler og sagde, at „ild og rød lue“ skulle gå over land og rige. Beskyldningerne og truslerne kom Christian III for øre, og kongen besluttede at slå til. Christoffer Urne blev anklaget, og i 1549 blev han på Nyborg slot af rigsrådet dømt til at være en „udrue og æreløs mand“, og for truslerne dømt til at holdes „udi hægte og god forvaring på det at han ej skal, efter slige ord, kunne foretaget noget, som kgl. Majestæt kunne være til skade eller forfang i nogen måde“.6)

Hvor meget Christian III har lagt i Christoffer Urnes trusel om „ild og rød lue“ over land og rige, får stå hen, men der var dog kun gået en halv snes år siden Danmarks sidste borgerkrig, Grevens Fejde, og trusler om at rejse borgerkrig måtte derfor falde kongen for brystet; ved stræng fremfærd mod Christoffer Urne kan kongen have håbet at betage ham og ligesindede lysten til at stifte uro. Det har vel også vejet til, at Christoffer Urne som nævnt var Joakim Rønnovs søstersøn, og at hans fader Johan Urne under Grevens Fejde havde vist sig ret upålidelig. Christoffer Urnes udtalelser er også et vidnesbyrd om den forbitrelse, der har rådet i Rønnovslægten, fordi Joakim Rønno blev holdt fængslet, længe efter at de øvrige katolske biskopper var blevet løsladt.

Christoffer Urne blev fængslet og ført til Visborg slot på Gotland,

og her sad han i mange år, medens fru Kirsten hjemme på Rygård styrede børn og gods. Utrættelig arbejdede hun, venner og frænder på at skaffe ham friheden, men alt syntes forgæves; Christian III var ikke sindet at slippe Christoffer Urne løs. Da der i 1558 gik rygter om, at Christian II's datter Christine af Lothringen påtænkte et angreb på Danmark, skrev kongen til sin svoger, kurfyrsten af Sachsen, at han ikke kendte til indre uro i Danmark, men af urolige hoveder her i landet nævnte han dog ved den lejlighed Christoffer Urne.⁷⁾

Allerede et par år forinden havde kongen dog forbarmet sig over fru Kirsten og givet hende lov til at rejse til Gotland og besøge sin mand. Den 3. marts 1556 udgik en kgl. befaling til lensmanden på Gotland, Otto Rud, om at lade fru Kirsten Lykke, Christoffer Urnes, der havde fået lov til at begive sig til Visborg, blive der en tid lang og undertiden lade hende få lejlighed til at tale med sin mand. Det indskærpedes dog Otto Rud at have „flittig opseende som du vidst magtpåliggende er“.⁸⁾

Fru Kirsten kom også til Visby og opholdt sig der nogen tid. I løbet af det nye år skrev hun til kongen og takkede for tilladelsen til at besøge sin mand, men samtidig indbragte hun en klage over lensmanden, der mandag efter kyndelmisse var trængt ind i hendes hus og havde ransaget hendes gemmer. Hun havde anklaget Otto Rud på Visby byting de to følgende onsdage, men byfogeden ville eller turde ikke dømme i sagen.⁹⁾

Christoffer Urne havde mægtige fortalere bl. a. to rigsråder, nemlig hans morbroder Eiler Rønnov til Hvidkilde og lensmanden på Kallundborg slot, Sten Rosensparre, og ved deres hjælp begyndte situationen at se lysere ud for fangen på Visborg. Det første varsel herom er en skrivelse fra kongen til lensmanden på Gotland, Christopher Huitfeldt, dateret den 27. januar 1558; det fremgår af den kgl. skrivelse, at der gennem længeret tid har været forhandlet om Christoffer Urnes løsladelse, og i brevet kvitterer kongen for modtagelsen af en skrivelse fra lensmanden med de to „udskrifter“ som

Christoffer Urne skulle skaffe kongen forseglede, hvis han ville slippe ud af fængslet.¹⁰⁾ Det synes i første omgang at have drejet sig om at få Christoffer Urne bort fra det fjerne Visborg. De to „udskrifter“ må have været tilfredsstillende, thi i august det følgende år gives der lensmanden ordre til at sende fangen til Danmark, men han skal lade nogle svende følge med, der kan passe på, at han ikke slipper bort undervejs.¹¹⁾

Et par måneder gik, og så modtog lensmanden på Kallundborg slot, Sten Rosensparre, en befaling om straks at begive sig til Københavns slot for at modtage Christoffer Urne og føre ham til Kallundborg. Her skulle Sten Rosensparre indsætte ham i et kammer på slottet og holde ham „i god varetægt.“ Hvis Christoffer Urne forlangte „at gå på gården“, måtte det tillades ham, men han måtte ikke gå udenfor porten, og lensmanden skulle befale ham at forholde sig tilbørlig i sine ord og i andre måder.¹²⁾ Fjorten dage efter meddelte kongen lensmanden på Gotland, at Christoffer Urne nu var kommet til København, og at kongen har sendt de svende, der ledsagede ham, tilbage til Gotland.¹³⁾ Alt tyder således på, at fru Kirsten og hendes slægtninge har benyttet tronskiftet og talt Christoffer Urnes sag hos den nye konge Frederik II. Opholdet på Kallundborg slot hos Sten Rosensparre har sikkert været langt behageligere end fængslet på Visborg. Forflyttelsen til Danmark blev af Christoffer Urne og hans slægt betragtet som et fingerpeg om en snarlig forestående løsladelse. Hans moder, hustru og venner bestormede Frederik II om at frigive ham, der så længe havde bødet for sine letsindige ord, og snart slog frihedens time.

Kort efter nytår 1560 tillod Frederik II, at Christoffer Urne måtte komme ud af fængslet, men det var ikke uden betingelser. Han skulle underskrive og forsegle et af kongen opsat dokument. Christoffer Urnes moder, fru Anne Rønnov, skrev til kongen og bad om, at sønnen måtte blive løsladt i fire uger, regnet fra tyvendeds jul, for at han kunne komme til Odense og tale med slægt og venner. Dette gik kongen ind på, men kun på betingelse af, at

fru Anne Rønnev eller en anden på hendes vegne sendte 4 eller 6 vederhæftige „riddermændsmænd“ til Mogens Gyldenstjerne på Københavns slot, der overfor ham ville love, at Christoffer Urne ikke ville „forgribe“ sig mod kongen, dennes riger eller undersåtter; hvis Christoffer Urne efter de fire ungers forløb ikke stillede kongen tilfreds med brev og segl, skulle de love at bringe ham tilbage til Kallundborg slot; hvis de gode mænd gik ind herpå, skulle Mogens Gyldenstjerne befale Sten Rosensparre at slippe Christoffer Urne ud af fængslet.¹⁴⁾

Mødet i Odense mellem Christoffer Urne og hans slægtninge synes at have været resultatløst at dømme efter det brev, som kongen en måned efter tilskrev Mogens Gyldenstjerne, eller også har mødet slet ikke fundet sted. Af brevet fremgår det nemlig, at det krævede „forløfte“ ikke var blevet givet, men at kongen på Christoffer Urnes hustrus og søskendes forbøn havde forlænget fristen på seks ungers tid, men kautionisterne skulle forpligte sig til, såfremt Christoffer Urne ikke blev forligt med kongen, at indføre ham på Kallundborg slot, død eller levende.¹⁵⁾ Heller ikke nu synes fangen at være blevet løsladt; thi først i marts måned befalede Frederik II Sten Rosensparre at lade Christoffer Urne komme ud af fængslet i nogen tid, når fru Anne Rønnev, eller en i hendes sted leverede ham et af syv gode mænd underskrevet og beseglet brev af samme indhold som det, der fulgte med den kgl. ordre. Han skulle forvare brevet vel; hvis dette ikke i alle måder blev opfyldt, skulle Sten Rosensparre „mane nævnte gode mænd, at de enten selv personligen indeholder“ eller føre Christoffer Urne ind i fængslet igen.¹⁶⁾

Alt tyder på, at det har været vanskeligt for Christoffer Urne at finde kautionister, og tilsidst tabte han tålmodigheden og sendte brev til kongen, hvori han bad om skriftlig redegørelse for, hvad han egentlig havde gjort, siden man holdt ham i fangenskab på tolvte år. Christoffer Urnes brev er udateret, men det må vel være nogenlunde samtidigt med det bønsskrift, som fru Kirsten Lykke overrakte kongen på Boller i november 1560.¹⁷⁾

Venners og slægtninges betænkeligheder ved at gå i borgen for Christoffer Urne var åbenbart store, og først mandag efter palme-søndag 1562 gik 20 adelsmand, slægtninge og venner, ind for ham. Det skete på et møde i Odense, og blandt dem, der kautionerede for ham, var de to rigsråder Ejler Rønnov til Hvidkilde og Sten Rosensparre til Skarholt samt Frants Banner, Peder Oxes svoger. De lovede alle at betale Frederik II den drøje sum af 10.000 Joachimdalere, såfremt Christoffer Urne fra nu af ikke var sin konges tro og huld, som det sømmede sig en adelsmand og tro og „hørsom“ undersåt, ej heller måtte han sætte sig op imod rigsrådet eller forulempe nogen, men søge folk, han havde udestående med, med lov og ret. Christoffer Urne måtte også love, at han aldrig ville „anke eller arge“ på kgl. Majestæt eller nogen af kgl. Majestæts undersåtter, fordi han i nogle år havde være i kongens „hægte og forvaring“. Da denne kaution og forpligtelse forelå, lod kongen „af mildhed for Guds og Christoffer Urnes moders og flere af hans slægts og venners mangfoldige bønns skyld“ fangen slippe løs,¹⁸⁾ og i juni 1562 fik Sten Rosensparre ordre til at løslade Christoffer Urne og lade ham drage hjem til sin gård.¹⁹⁾

Så slog da efter tretten års forløb frihedens time for den ulykkelige mand. Han kunne i fred drage hjem til sin fædrenegård og gense sin hustru og de to børn, han havde forladt, da de var ganske små. Endnu syntes livet at kunne byde Christoffer Urne megen glæde.

Det blev helt anderledes. Hans blod var stadig uroligt, og hans sind lige uberegneligt; klogere var han heller ikke blevet i de lange tunge år under lås og slå. Christoffer Urne syntes, han var blevet uretfærdigt behandlet, og hans forbitrelse vendte sig mod den mand, der i sin tid på kongens bud havde fængslet ham. Det var landsdommeren i Nørrejylland, Axel Juul til Villestrup. Hævnfølelsen voksede og krævede udløsning, og en skønne dag, ikke mere end et årstid efter løsladelsen, mødte Christoffer Urne op på Viborg lands-ting og overfaldt Axel Juul med „nogle utilbørlige ord, som han sad

i kgl. Majestæts sted på landstinget“. Et brev udstedt af Viborg landsting Elisabeth virginis dag 1563 giver os et levende billede af, hvad der skete på landstinget. Det er udstedt af landsdommeren, Iver Juul, fru Agathe Pogwisch til Visborggård og fru Kirsten Rud til Jungetgård.²⁰⁾ Blandt andet havde Christoffer Urne beskyldt landsdommeren for ikke at have grebet ham på ærlig vis; den op-hidsede mand var „3 gange udgåen og igen indkommen“ og havde gentaget den samme beskyldning. Axel Juul lod sig ikke dette byde, men svarede, at han var pligtig at gøre det, hans konge og herre befalede ham, og han tilføjede, at dersom kgl. Majestæt befalede at gribe ham (Christoffer Urne) eller andre, „der han kunne overkomme“, da skulle han gøre det; ved disse ord havde Christoffer Urne vendt sig rasende om, og „med hastige ord“ udfordret Axel Juul til at slås med sig, men landsdommeren lod hente Christian III's brev, efter hvilket kongen med rigsrådets samtykke havde befalet Axel Juul at gribe Christoffer Urne for nogle utilbørlige ord, „han havde haft over kgl. Majestæt og nogle af hans Nådes råd“, og dernæst lod landsdommeren oplæse rigsrådets dom af 1549, hvoraf fremgik, at rigsrådet „endragtigen“ havde dømt, at Axel Juul havde grebet Christoffer Urne på ærlig vis, og på et spørgsmål fra rigsrådet, om Axel Juul havde fængslet ham på uærlig vis, havde Christoffer Urne svaret nej.²¹⁾

Mere skete der ikke på Viborg landsting, men da Frederik II hørte om oprinet, blev han rasende, hævdede, at Christoffer Urne havde forbrudt sit forpligtelsesbrev, og forlangte, at hans kautio-nister skulle møde i København, men nogle af Christoffer Urnes venner mente, at han endnu ikke rettelig havde forbrudt sit brev, og i den anledning skrev kongen i januar til Axel Juul og bad ham møde i København senest den 26. januar med alle de breve og beviser, han kunne fremskaffe om, hvorledes Christoffer Urne havde skikket sig, siden han kom ud af fængslet. Samtidig fik de af Christoffer Urnes „forlovere“, der endnu ikke var kommet tilstede, ordre til at indfinde sig og svare til det „bepligtelsesbrev“, som de

havde udstedt for Christoffer Urne. Endnu samme dag udgik et tredie brev fra Frederik II, denne gang til Otto Krumpen. Kongen meddelte ham, at de af Christoffer Urnes „forlovere“, som kongen tidligere havde befalet ham at „indmane“ i København, havde fået tilladelse til at rejse hjem mod at love at møde igen i København den 26. januar og der „indeholdes“, men da der stadig var nogle af Christoffer Urnes venner, der ikke ville indrømme, at han havde forbrudt sit udgivne brev, skulle Otto Krumpen „på det yderste“ udspørge og tage vidnebevis på, hvordan Christoffer Urne havde optrådt på landstinget og andetsteds, siden han blev løsladt; brevene og beviserne skulle sendes til København og være der senest den 26. januar, og da det var kongen meget magtpåliggende, at de kom frem, skulle Otto Krumpen sende dem med sit eget bud.²²⁾

Da kautionisterne stadig ikke ville erkende, at Christoffer Urne havde brudt sit løfte, stævnedes Frederik II dem for rigsrådet. Som anklager på kongens vegne optrådte rigshofmester Eiler Hardenberg. De tiltalte var Eiler Rønnov til Hvidkilde, Sten Rosensparre til Skarholt, Christoffer Ulfeldt til Jershave og Henning Quitzov til Sandager samt deres medbrødre; de var tiltalt for et løfte, som de for nogen tid siden havde afgivet for Christoffer Urne til Rygård. Eiler Hardenberg mente nu, at deres beseglede breve ikke var blevet overholdt af Christoffer Urne, som de burde være, og følgelig var de tiltalte pligtige at betale kongen 10.000 joachimsdalere, og derefter fremlagde anklageren i retten et „åbent“ velbeseglet dokument, som de tiltalte havde udgivet i Odense mandag næst efter palmesøndag 1562, hvori de lovede at give og fornøje kgl. Majestæt 10.000 joachimsdalere, såfremt Christoffer Urne brød sit forpligtelsesbrev. Efter dette gik Eiler Hardenberg over til at berette, hvad der var sket på Viborg landsting, og sluttede med, at de tiltalte og deres medbrødre var pligtige at give kgl. Majestæt 10.000 joachimsdalere.

Fru Kirsten Lykke optrådte som forsvarer for sin mand, og overfor rigshovmesterens påstand om, at de 10.000 joachimsdalere var

forfaldne på grund af Christoffer Urnes optræden på landstinget, hævdede hun kækt, at der mellem hendes mand og Axel Juul på Viborg landsting kun var faldet nogle „løse ord og tale“, der var ingen gjort gerning sket i nogen måde, for hvilken der burde betales. Eiler Rønnov til Hvidkilde erklærede på kautionisternes vegne, at de kendte ikke noget til det vidnesbyrd, der var udstedt af Viborg landsting, og de vidste heller ikke, på hvilken måde Christoffer Urne havde gjort imod deres og hans brev, men de ville rette sig efter, hvad Danmarks Riges Råd dømte i denne sag.

Torsdag efter Midfaste søndag 1564, d.v.s. den 16. marts, afsagde rigsrådet dommen på Københavns slot. Den blev afsagt af følgende medlemmer af rigsrådet: Johan Friis til Hesselager, kgl. Majestæts kansler, Otto Krumpen til Trudsholm, Danmarks Riges marsk, Antonius Bryske til Langesø, Rigens kansler, Joakim Lykke til Overgård, Holger Rosenkrantz til Boller, Lave Brahe til Krogholm, Peder Bille til Svanholm, Herluf Trolle til Herlufsholm, Frants Brockenuus til Egeskov og Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm. Christoffer Urne blev kendt skyldig i at have forulempet rigsrådet og Axel Juul imod sit brev og segl, for det andet for at have overfaldet landsdommeren med „utilbørlig ord og tale, som han sad i kgl. Majestæts sted at hjælpe hver mand lov og ret“, og for det tredje for at have brudt sit brev ved at udæske Axel Juul til kamp, skønt han havde lovet ikke at forgribe sig på kongens undersåtter, men søge dem til herredsting og landsting; de tiltalte blev derfor dømt til at give de 10.000 joachimsdalere.²³⁾ Samme dag, dommen faldt, indbetalte kautionsiterne de 10.000 joachimsdalere til rentemester Joakim Beck, og de skulle herefter være fritaget for deres „løfte“ men kongen forbeholdt sig sin tiltale til Christoffer Urne.²⁴⁾

Hvad der videre skete i sagen, er vi uvidende om. Da dommen blev fældet, rasede Den nordiske Syvårskrig. Om Christoffer Urne opnåede kgl. tilgivelse ved at deltage i krigen, vides ikke, men det er en kendsgerning, at han kæmpede under den fynske adelsfane. Den adelige rostjenestes faner bestod af små troppe, hver bestående

Sandstensepitafium fra 1594 i Langå kirke over Christoffer Urne og Kirsten Lykke, opsat af datteren Margrethe, Niels Bilds til Ravnholt.

Foto: Nationalmuseet.

af en adelsmand og hans følge, Hvor stort følget var, afhang af den enkelte adelsmands jordegods, idet der skulle stilles ryttere af næsten alt jordegods i forhold til de visse indtægter. Takseringen og den årlige mønstring blev foretaget af kongelige kommissærer. I 1552 bestod den fynske adelsfane af 153 ryttere. Officerspersonalet pr. fane bestod kun af en ritmester, en løjtnant og en fændrik.²⁵⁾

I slaget ved Svarteå den 20. oktober 1565 tog den fynske adelsfane del, den blev en af de hårdest ramte enheder, af 150 ryttere var efter slaget kun 50 tilbage.²⁶⁾ Christoffer Urne havde kæmpet under Mourids Podebusk, og i sin beretning om slaget meddelte Daniel Rantzau, at Christoffer Urne til Rygård var borte, ingen vidste, hvad der var blevet af ham, medens Peder Bille i sin beretning skrev, at han var enten død eller fangen.²⁷⁾ Et godt skudsmål fik Christoffer Urne af en dansk årbogsforfatter, der skildrer ham som „en frimodig, trøstelig knægt og helt.“²⁸⁾ Død var Christoffer Urne nu ikke, han var blevet taget til fange af svenskerne.

Den svenske renæssancekonge Erik XIV yndede at fejre sine sejre efter romersk forbillede med store triumftog. Erik Jöransson Tegel fortæller i sin „Konung Erik XIV's historia“, at kongen efter sit krigstog til Blekinge i 1564, hvor han indtog og ødelagde Rønneby, holdt indtog i Stockholm „med stor triumph, nästan på det sättet, som de Romeriske Consules fordom triumpherade“. Forrest red hans „blancke ryttari“ med hærpuker og trompeter, dernæst bares de erobrede faner frem, og så kom alle de danske fangne adelsmænd och den gemene hop „två och två tilhopa bundne“. Efter dem red adelsmænd, herrer og kammerjunkere og tilsidst kong Erik selv. I gaderne og på gadehjørnerne var der ophængt kostelige tæpper med fremstillinger af den svenske og den trojanske historie.

Et lignende triumftog fandt sted efter sejren ved Svarteå. Erik XIV red ind i Stockholm „med triumph og solennitet“, og foran ham gik c. 200 fanger, deraf en mængde adelsmænd med sammenbundne hænder.²⁹⁾ En af dem var Christoffer Urne; det har været følt som en uhyre krænkelse af den „frimodige“ Christoffer Urne og hans

standsfæller. Efter indtoget anbragtes de fangne adelsmænd rundt om i Sverige. Christoffer Urne har vel håbet at blive udvekslet med en svensk adelsmand, men skæbnen ville det anderledes; endnu i midten af februar 1566 sad han i fangeskab,³⁰⁾ men hjem til Rygård kom han aldrig; han døde i fremmed land, og senere førtes hans lig til begravelsen i Langå kirke, et sandstensepitafium er her rejst over ham.

Christoffer Urnes urolige liv var forbi, og det var snart også Urnernes tid på Rygård. Hans hustru og søn døde som nævnt i 1570'erne, og gården gik over til andre slægter. De „stolte“ Urner er nu ikke mere, men Rygårds gamle bygning vidner om deres glanstid.

HENVISNINGER

1) Danmarks Adelsårbog bd. XXI, 1904, p. 477. – 2) Danske Magazin 4. r. X, p. 218. – 3) Danmarks Adelsårbog bd. XXI, 1904, p. 468. – 4) Danske Magazin 4. r. II, p. 99. – 5) Danske Kancelliregistre 1535–50, p. 472, 1548 2/7. – 6) Kolderup-Rosenvinge: Udvalg af gamle danske domme bd. III, p. 13. – 7) Poul Colding: Studier i Danmarks politiske historie, 1939, p. 307 f. – 8) Kancelliets brevbøger 1556 3/3. – 9) Poul Colding: A. a. p. 234. – 10) Kancelliets brevbøger 1558 27/1. – 11) do. 1559 30/8. – 12) do. 1559 13/10. – 13) do. 1559 27/10. – 14) do. 1560 7/1. – 15) do. 1560 12/2. – 16) do. 1560 10/3. – 17) Poul Colding: A. A. p. 145; R. A.D.K. indlæg til reg. og tegn. – 18) Kolderup-Rosenvinge: A. a. III p. 13 f. – 19) Kancelliets brevbøger 1562 8/6. – 20) R. A. Herredagsdombog 1559–65, f. 110. – 21) do. og Kolderup-Rosenvinge: A. a. III p. 13 ff. – 22) Kancelliets brevbøger 1564 5/1. – 23) R. A. Herredagsdombog 1559–1565 f. 109; Kolderup-Rosenvinge: A. a. III p. 13 ff. – 24) Kancelliets brevbøger 1564 16/3. – 25) Cecil Lebahn i Jyske Saml. Nye R. III, bd. 4 p. 246, 249, 251. – 26) H. F. Rørdam: Hist. Kildeskrifter I r. 2 p. 536 ff. – 27) Danske Magazin 3 r. II p. 89, 95. – 28) H. F. Rørdam: A. a. p. 537 ff. – 29) Erik Jöransson Tegel: Konung Erik XIV's Historia, 1751 p. 140; H. F. Rørdam A. a. I r 2 p. 341. – 30) Historisk tidsskrift 5 r. II p. 634.